

Վ. Բրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարան

Հերթական ատեստավորման ենթակա ուսուցիչների վերապատրաստում

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը անգլերեն
առարկայի դասավանդման ընթացքում

Ուսուցիչ՝ Աստղիկ Կարապետյան

Դպրոց՝ Երևանի հ. 101 միջնակարգ դպրոց

Աշխատանքի ղեկավար՝ մ.գ.թ., դոցենտ Սուսաննա Ասատրյան

Բովանդակություն

Ներածություն	3
1.Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը	6
2.Գործնական համատեքստ	10
3 Հետազոտության ընթացք	15
Եզրակացություն	22
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	25

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

«Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար: Արժեքների թվարկված համախմբերից որևէ մեկին գերապատվություն տալը կնշանակի ոչ մանկավարժական մոտեցում խնդրին: Արժեհամակարգի ձևավորման և վերջինիս հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները, որոնց թվում, այնուամենայնիվ, արժեքների ձևավորման առումով չափազանց մեծ է հումանիտար ոլորտի ուսումնական առարկաների դերը:

Վերը նշվածից պարզ է դառնում, որ արժեքային համակարգի ձևավորումը ուսումնական գործընթացում կրթության կարևոր և անփոխարինելի մաս է կազմում:

Թեմայի արդիականությունը: Ներկայումս զգալի փոփոխություններ են տեղի ունեցել արժեքային ուղղվածության, կյանքի հեռանկարների, վերաբերմունքի, մարդկանց, հատկապես դեռահասների և երիտասարդության կարիքների մեջ: Մարդու համար առաջադրվել են որակապես նոր պահանջներ՝ նրա կյանքի ակտիվ դիրքի, իր սուբյեկտիվության, ինքնագիտակցության, ինքնորոշման և

ստեղծագործական ինքնակարգավորման ընկալման և մոբիլիզացման համար: Անհրաժեշտ է դարձել փոխել ստեղծագործականորեն զարգացած, պատշաճ կերպով կրթված անձի վերապատրաստման համակարգը, որն ունակ է ակտիվ վերափոխիչ մասնագիտական գործունեության՝ նոր պատմական պայմաններում: Ժամանակակից սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական բարեփոխումները, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների սրընթաց զարգացումը, մշակութային և սոցիալական արժեքների անհամապատասխանությունը և ժամանակակից այլ իրողություններ իրենց անմիջական ներգործությունն են թողնում ուսումնադաստիարակչական գործընթացի, հետևաբար նաև սովորողների արժեքային կողմնորոշումների համակարգի վրա: Դրանով էլ պայմանավորված է մեր թեմայի արդիականությունը:

Գաղտնիք չէ, որ այսօր սովորողների արժեքային համակարգի ձևավորումը ուղղակիորեն կապված է հասարակության մեջ տեղի ունեցող բազմաթիվ փոփոխություններով: 21-րդ դարում նոր տեխնոլոգիաները, ծրագրերը, կրթական համակարգում տեղի ունեցող փոփոխություններն ու նորարարությունները թելադրում են նորովի մոտեցում յուրաքանչյուր աշակերտի:

Այս հետազոտական աշխատանքը շոշափում է մի այնպիսի թեմա ,որն, անկասկած, շատ մեծ նշանակություն ունի: Աշխատանքը միտված է բացահայտելու և ներկայացնելու աշակերտների մեջ ձևավորված արժեքները: Անհրաժեշտ է պարզ գիտակցել, որ դպրոցի նպատակը կիրթ, մարդասեր, հոգևոր արժեքներով հարուստ, ակտիվ, բարձր բարոյականության տեր, իր հայրենիքը սիրող մարդու դաստիարակությունն է:

Արդի մանկավարժության նպատակը անհատին ոչ միայն գիտելիքներով զինելն է, այլև նրա մեջ բարոյական որոշակի հատկանիշներ ձևավորելը: Արժեքային կրթությունը ի սկզբանե կրթության անքակտելի բաղադրիչն է եղել: Ինչպես ամբողջ աշխարհում, Հայաստանում էլ այսօր արժեքային կրթությունը հասարակությանը հուզող խնդիրներից մեկն է: Արժեհամակարգի ձևավորման և նրա հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները:

Հարց՝

Ինչպե՞ս երեխայի մեջ ձևավորել արժեքային համակարգը անգլերենի առարկայի դասավանդման ժամանակ:

Օտար լեզվի ուսուցման գործընթացում յուրացվում են հետևյալ արժեքները՝

- Գեղագիտական՝ խոսքի գեղեցկության և ներդաշնակության ընկալում, գեղագիտական հույզերի և ապրումների դրսևորում, գեղագիտական ճաշակի ձևավորում,

- Բարոյական՝ մարդկանց և շրջապատող աշխարհի փոխհարաբերությունների, երևույթների ու իրադարձությունների համարժեք ընկալում:

Աշխատանքի օբյեկտն ու առարկան: Աշխատանքի օբյեկտն «Անգլերեն» առարկան է, իսկ առարկան՝ սովորողների արժեքային կողմնորոշման համակարգն է:

Աշխատանքի նպատակը: Աշխատանքի նպատակն է բացահայտել երեխայի մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը անգլերենի առարկայի դասավանդման ժամանակ:

Աշխատանքի **խնդիրներն** են՝

- սահմանել արժեքի գաղափարը,
- ուսումնասիրել արժեքի զարգացման գործընթացը անգլերենի դասին:

Այս հետազոտական աշխատանքը ներառում է հետևյալ բաժինները. *Ներածություն, գլուխ 1, գլուխ 2, գլուխ 3, եզրակացություն, գրականության ցանկ:*

1. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը

Արդի մանկավարժության կարևոր պահանջներից է երեխաների արժեքային համակարգի ձևավորումը: Կրթության նպատակը անհատին ոչ միայն գիտելիքներով զինելն է, այլև նրա մեջ բարոյական որոշակի հատկանիշներ ձևավորելը: Արժեքային կրթությունը ի սկզբանե կրթության անքակտելի բաղադրիչն է եղել: Ինչպես ամբողջ աշխարհում, Հայաստանում էլ այսօր արժեքային կրթությունը հասարակությանը հուզող խնդիրներից մեկն է: Մեզանում արժեքային կրթության նկատմամբ ավանդաբար ընդունված է հետևյալ մոտեցումը. դպրոցն ու ծնողները փորձում են բարոյական ժառանգությունը փոխանցել նոր սերնդին՝ նրանց մեջ լավ արժեքներ սերմանելով և հաստատելով բարոյական այլևայլ հատկանիշների ճշմարտացիությունը:

Արժեքների ձևավորման ուսումնասիրության մեջ իր ուրույն տեղն ունի Մ. Մեսսեյը: Հեղինակը կարծում է, որ մարդու արժեքային համակարգը ձևավորվում է մի քանի փուլերի ընթացքում.

1-ին փուլ – *Չորոշմի*: Այս փուլը ընդգրկում է երեխայի՝ մինչև 7 տարեկան դառնալը: Ըստ Մ. Մեսսեյի՝ երեխաներն այս փուլում նման են սպունգի, կլանում են այն ամենը, ինչը տեղի է ունենում իրենց շրջապատում և ընդունում են գրեթե ամեն ինչ որպես բացարձակ ճշմարտություն, հատկապես, եթե դա փոխանցում են ծնողները:

2-րդ փուլ – *Կրկնօրինակման*: Այս փուլը ընդգրկում է երեխաների 8-13 տարեկան հասակը: Այս փուլում երեխաները կրկնօրինակում են իրենց ծնողներին, ուսուցիչներին, համադասարանցիներին, շրջապատող մարդկանց:

3-րդ փուլ – *Սոցիալականացման*: Այս փուլը տևում է 13 տարեկանից մինչև 21 տարեկանը: Այս փուլում երեխաների համար շատ կարևոր է իրենց հասակակիցների կարծիքը և կրում են նրանց ուղիղ ազդեցությունը իրենց վրա: Արժեքների ձևավորման այս փուլում, շատ մեծ ազդեցություն ունեն հուզական իրադարձությունները:

«Արժեք» հասկացության վերոնշյալ մեկնաբանությունները հիմք են տվել գիտնականներին պայմանականորեն առանձնացնելու արժեքների հետևյալ տեսակները՝ նյութական, տնտեսական, սոցիալական, հոգեբանական, բարոյական,

գեղագիտական, ճանաչողական և այլ, ըմբռնելու մարդու բնույթն ու էությունը, այն ազդակները, որոնք դրդում են նրան դեպի գիտելիքը և որոշելու նրա իմացական գործունեության շարժիչ ուժերը: Արժեքներն իրենց բնույթով բազմազան, բազմանշանակ են, ինչը թույլ է տալիս համակարգել դրանք՝ ըստ այդ հասկացության տրված մեկնաբանությունների: Արդի մանկավարժության կարևոր պահանջներից է երեխաների արժեքային համակարգի ձևավորումը: Կրթության նպատակը անհատին ոչ միայն գիտելիքներով զինելն է, այլև նրա մեջ բարոյական որոշակի հատկանիշներ ձևավորելը: Արժեքային կրթությունը ի սկզբանե կրթության անքակտելի բաղադրիչն է եղել: Ինչպես ամբողջ աշխարհում, Հայաստանում էլ այսօր արժեքային կրթությունը հասարակությանը հուզող խնդիրներից մեկն է: Մեզանում արժեքային կրթության նկատմամբ ավանդաբար ընդունված է հետևյալ մոտեցումը. դպրոցն ու ծնողները փորձում են բարոյական ժառանգությունը փոխանցել նոր սերնդին՝ նրանց մեջ լավ արժեքներ սերմանելով և հաստատելով բարոյական այլևայլ հատկանիշների ճշմարտացիությունը:

Ըստ սրա՝ աշակերտներին պետք է օգնել իմաստավորելու որոշակի արժեքներ, այսինքն՝ նրանց պետք է խրախուսել սեփական կենսափորձի և զանազան հարցադրումների միջոցով որոշել, թե իրենք ինչպիսի մարդ են ուզում դառնալ, ինչպիսի ավանդույթներ արժե պահպանել: Անշուշտ այս երկու մոտեցումներն էլ խոցելի կողմեր ունեն: Առաջինը երբեմն զուտ քարոզչական և ձևապաշտական բնույթ է ձեռք բերում: Երեխաները լսում են, թե որքան լավ բան է ազնվությունը, արդարությունը, տարեցների նկատմամբ հոգատարությունը և այլն, սակայն կյանքում տեսնում են արժեքների խախտումն իրենց ուսուցիչների, ծնողների կամ շրջապատողների կողմից: Բնական է, որ այդ դեպքում դրանք վերացական արժեքներ են մնում և նրանց կերպարի մաս չեն դառնում: Մյուս կողմից էլ՝ նոր մոտեցումը շատ ազատական է, և վտանգ կա, որ անձնական ազատ ընտրության և բարոյական ընդունված արժեքների ու պարտավորությունների միջև նախապատվությունը կտրվի առաջինին: Ուստի երեխաների մեջ համապատասխան արժեքներ ձևավորելու համար շատ կարևոր է այս մոտեցումների խելամիտ միահյուսումը: Արժեքները երեխաներին ներկայացվում են առաջին հերթին գրական, պատմական հեքուների օրինակով, նաև ուսուցչի վարքագծով:

Ուստի շատ կարևոր է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել դասագրքերի

նյութերին,

ինչպես նաև ներկայացված հերոսների վարքագծի

վերլուծությանը

և դրա միջոցով որոշակի արժեքների

բացահայտմանը: Սակայն վերլուծությունը ենթադրում է առաջին հերթին երեխաների գործուն մասնակցություն, այսինքն՝ աշակերտները պետք է հնարավորություն ունենան ազատորեն արտահայտելու իրենց կարծիքը, զգացմունքները, որոշակի հարցադրումներ անելու, ընկերների հետ քննարկելու, դատողություններ անելու հերոսների վարքագծի մասին, գնահատելու և իրենց համար բացահայտելու այս կամ այն արժեքը: Օտար լեզվի ուսուցման ընթացքում կրտսեր դպրոցականների արժեքային կողմնորոշումների ձևավորման բովանդակային բաղադրատարրը բնութագրվում է օտար լեզվի առանձնահատկություններով: Հետազոտվող հիմնախնդրի տեսանկյունից մենք դիտարկում ենք այն արժեքները, որոնք դրսևորվում են՝

- Լեզվի գործառույթներում,
- Տարրական դպրոցում լեզվի ուսուցման նպատակներում:

Ըստ U.S. Մալովի՝ շփման ու հաղորդակցման արժեքները վերաբերում են արժեքների սոցիալական խմբին: Քաղաքավարությունն ու բարեկրթությունը՝ որպես արժեքային հասկացություններ, բնութագրում են անձի՝ շրջապատող մարդկանց նկատմամբ հարգալից հարաբերություններ ձևավորելու ձգտումը: Այս հատկանիշը թույլ է տալիս դրանք ներառել բարոյական արժեքների խմբում: Քաղաքավարությունն ու բարեկրթ վերաբերմունքը դրսևորվում են խոսքային հաղորդակցման մշակույթի, հարգալից դիմելաձևերի, արտահայտչամիջոցների, բառապաշարի գործածման

միջոցով: Տեղեկատվական գործառույթի տեսանկյունից լեզուն դիտարկվում է որպես հաղորդման, մարդկության փորձի ու իմացության, գիտակցված գործունեության ընթացքում կուտակված գիտելիքների համակարգման ու լեզվական ձևակերպման միջոց: Այդ գործառույթը մեր կողմից ուսումնասիրվող գործընթացի բովանդակության մեջ բացահայտում է իմացական արժեքները: Ազգային արժեքներին հաղորդակցվելը նախնիների ավանդույթները պահպանելու, շարունակելու, դրանց հավատարիմ մնալու համոզմունք է, ինչպես նաև սեր հայրենի բնօրրանի հանդեպ: Անձի համակողմանի ու ներդաշնակ ձևավորումն սկսվում է այն ըմբռնումից, որ ազգային մշակույթը ժողովրդի պատմական հիշողության մեջ հազարամյակների ընթացքում խտացած արժեքների շտեմարան է: Ազգային մշակույթն արտացոլում է լեզվի հարստությունը, պատկերավորությունը, արտահայտչականությունը և գեղեցկությունը:

Մտքերի ձևակերպման և արտահայտման գործառույթը նշանակում է, որ ցանկացած միտք հնչյունային թաղանթ և արտահայտություն է ստանում: Այս գործառույթի իրականացումը ենթադրում է իմացական մտածողությունը, մտքերը ձևակերպելու և արտահայտելու կարողությունը՝ որպես արժեք և գեղագիտական մտքերի գեղեցիկ և ներդաշնակ ձևակերպումը՝ որպես արժեք, արժեքներին հաղորդակցում: Անձի վարքում դրսևորվող՝ լեզվի կարգավորիչ գործառույթն արտահայտում է նախատեսվող գործողությունների հաջորդական իրականացումը, մարդկային փոխհարաբերությունների, կենցաղի և բարոյական հարաբերությունների կազմակերպումն ու կարգավորումը: Այն նպաստում է բարոյական արժեքների յուրացմանը: Դրանք հատկապես այն արժեքներն են, որոնք վերաբերում են այլ մարդկանց նկատմամբ հարաբերություններին, բարեկիրթ հաղորդակցմանը, վարվելակերպին, հասարակության մեջ վարվելաձևին, խոսքի մշակույթին, իր խոսքի նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքին: Լեզվի հիշյալ գործառույթների հաշվառումը և տարրական դպրոցում լեզուների ուսուցման գործընթացում էապես կարևորվող արժեքների բացահայտումը դիտարկվում են լեզվական առարկաների ուսուցման նպատակների համատեքստում:

2. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

Պարզելու համար, թե որ արժեքներն են ձևավորվում աշակերտների մոտ ուսումնառության ընթացքում հարկ է կատարել հետազոտություն: Հետազոտության ընթացքում հարցմանը մասնակցել են տարրական, միջին և ավագ դպրոցի մի խումբ աշակերտներ: Կարևոր է նշել նաև, որ հետազոտությունը կատարվել է գյուղական համայնքում սովորողների շրջանում:

Հարցին, թե ո՞ր արժեքներն են ձևավորվել ձեր մեջ դպրոցում, տարրական դպրոցի աշակերտների պատասխանը հետևյալն էր.

“Զինվորը, հայրենիքը, հայրենասիրությունը, ընկերասիրությունը, հարգանքը, օգնել ընկերոջը, աշխատասիրությունը, կամեցողությունը, վստահությունը, ծնողասիրությունը”:

Միջին դպրոցի սովորողները նշել են հետևյալ արժեքները.

“Ընտանիքը, հայրենասիրությունը, ընկերասիրությունը, հարգանքը, ազատությունը՝ սեփական մտքերն ու գաղափարներն արտահայտելու, աշխատասիրությունը, մշակութային և հոգևոր արժեքները գնահատելը, վստահությունը, սերը, անկեղծությունը, հավատարմությունը, ընկերությունը”:

Ավագ դպրոցի սովորողները ներկայացրել են հետևյալ արժեքները.

“Հայրենասիրությունը, վստահությունը, անկեղծությունը, կյանքը, սերը, հարգանքը, կամքը, հետաքրքրությունը, հավատարմությունը, կրթվելը, խելքը, բարությունը, միմյանց գնահատելը, հավատը առ Աստված, արժանապատվությունը, ճշտախոսությունը, կամեցողությունը, խոհեմությունը, առատաձեռնությունը, նվիրվածությունը, աշխատասիրությունը, մշակութային արժեքները գնահատելը, ազատությունը, ընկերությունը, ինքնուրույնությունը, մարդ լինելը”:

Այսպիսով, հետազոտական աշխատանք կատարելուց հետո կարող ենք ասել, որ բոլոր տարիքային խմբերում էլ ձևավորվում է այնպիսի արժեքային համակարգ, որը մեզ՝ ուսուցիչներին լավատեսությամբ է ներշնչում: Մենք պետք է ճիշտ ուղղորդենք աշակերտներին, առավել ևս ներկայիս տեղեկատվական բազմանյութ իրականության

մեջ, որպեսզի իրենց ուրույն դիմագիծը ճիշտ ձևավորեն արժեքային համակարգի կոնտեքստում և երբեք չկորցնեն այն:

Օտար մշակույթը ուսումնասիրելով ձևավորում են հարգանք օտար մշակույթի ինչպես նաև սեփական մշակույթի նկատմամբ: Տարրական դպրոցում լեզուների ուսուցման կառուցվածքն ու բովանդակությունը միասնական են: Դա թույլ է տալիս եզրակացնել, որ լեզուների ուսուցումն այստեղ ինտեգրվող համակարգ է: Այսպես, օրինակ, օտար լեզվի դասն ինտեգրվում է գեղարվեստական ընթերցանության դասի հետ՝ ուսումնական ձեռնարկներում գեղարվեստական տեքստերի ներմուծմամբ: Գեղարվեստական տեքստերի բովանդակության ներգործությունը կրտսերդպրոցականի ներաշխարհի վրա պատկերավոր մտածողության և հուզական ընկալման շնորհիվ համարժեք է քերականական առաջադրանքների կատարմանը, մանավանդ որ առաջադրանքները բխում են տեքստերի բովանդակությունից: Ընթերցանության դասերի ընթացքում ձևավորվում են սովորողների լեզվական ճաշակն ու խոսքային մշակույթը: Ստեղծվում է բարձրամշակույթ լեզվական միջավայր:

Ուսուցման մեթոդները ուսումնական նյութի կազմակերպման միջոցներն են, որոնք փոխկապակցված են ուսուցչի և սովորողների գործունեությամբ: Մեթոդը հանդիսանում է կապող օղակ նախատեսված նպատակների և վերջնական արդյունքների միջև: Մեթոդներ ասելով պետք է հասկանալ ուսուցչի և սովորողների փոխհամաձայնեցված գործունեության միջոցները ուսուցման գործընթացում, որոնք ուղղված են սահմանված նպատակներին հասնելուն: Մեթոդների հիմնական բաղադրիչները հանդիսանում են եղանակները: Եղանակ ասելով հասկանում ենք գործունեությունն առարկայի հետ, ինչպես նաև բանավոր և գրավոր գործունեություն:

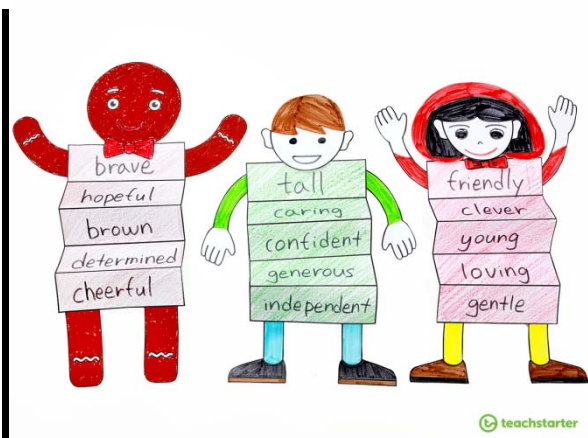
Եթե սովորողները կատարում են իրենց առջև դրված խնդիրը, ապա կարելի է համարել, որ նրանք տիրապետում են ուսումնական աշխատանքի եղանակներին:

Ներկայումս յուրաքանչյուր սովորող հետաքրքրված է լեզվի պրակտիկ իմացությամբ: Հաղորդակցվելու ընթացքում սովորողը պետք է հնարավորություն ունենա ազատ արտահայտել իր մտքերն ու զգացմունքները, չվախենա քննադատվելու կամ սխալվելու վտանգից, լինի բոլորի ուշադրության կենտրոնում:

Աշակերտակենտրոն միջավայրում համագործակցող սովորողները ձեռք են

բերում ճանաչողական ակտիվություն: Օտար լեզվի դաս վարող ուսուցիչը պետք է լինի մեթոդապես գրագետ, ժամանակակից տեխնոլոգիաները ազատորեն տիրապետող և կիրառող: Օտար լեզվի ուսուցիչը պետք է կարողանա դասի ընթացքում՝

- ✓ ապահովել երկխոսության իրավիճակ (քննարկվող նյութի մատչելիություն, հետաքրքրություն, բարյացկամ, հանդուրժող, փոխհամաձայնության, փոխօգնության մթնոլորտ).
- ✓ ապահովել կուլեկտիվ գործունեություն (անհատական, զույգերով, խմբերով).
- ✓ խթանել սովորողի հետաքրքրվածությունը իր գործունեության արդյունքով.
- ✓ ապահովել անձնային կողմնորոշմամբ շփումներ (հաշվի առնելով սովորողի հետաքրքրությունները, անձնական և հոգեբանական առանձնահատկությունները).
- ✓ սահմանել յուրացվող նյութի խելամիտ ծավալ (ըստ սովորողների տարիքային

խմբի և պատրաստվածության):

Սովորողները լեզվի տիրապետման և օգտագործման դասերին տարբերում են բանավոր խոսք կառուցելու, կարդալու, գրելու, ստեղծագործելու, հաղորդակցվելու իրենց ունակություններով, ուստի պետք է ուսուցման գործընթացում կիրառել երեխայակենտրոն մոտեցում այսօր շատ արդյունավետ է համագործակցելով ուսուցանելը: Այս մոտեցման հիմնական գաղափարը սովորողների հետ համատեղ որևէ առաջադրանք իրականացնելու համար հարմար պայմաններ ապահովելն է, ինչը ամրապտնդում է լեզվի տիրապետումը և դրա կիրառումը գործնականում: Համագործակցության ողջ գործընթացում պետք է կարևորվեն սովորողի ինքնուրույն ճանաչողական հետաքրքրությունները:

Միջառարկայական կապ ստեղծելու շնորհիվ դասի ընթացքում երեխաների մոտ զարգանում են ճանաչողական ակտիվությունը, երևակայությունը, նրանք սովորում են քննարկումներ, հարցազրույցներ վարել, պնդել իրենց տեսակետը, փաստարկներ բերել: Նմանատիպ առաջադրանքները ստիպում են երեխային հասկանալ, որ խմբի հաջողությունը կամ անհաջողությունը կախված իրենցից յուրաքանչյուրից: Ուսուցչի և սովորողի համատեղ աշխատանքը և ստեղծագործական միջավայրում արարումը տալիս են իրենց առատ պտուղները: Միակողմանի կապը վերածվում է եռակողմանի. ուսուցիչ-սովորող, սովորող-ուսուցիչ, սովորող-սովորող:

Օտար լեզուների ուսուցման և դրա օգտագործման մեջ մասնագետներն առանձնացնում են հետևյալ ճանաչողական ոճերը.

- դաշտային կամ բնագավառի անկախություն (field independence). դա ենթադրում է անձի՝ մի շարք շեղող գործոններից առարկան առանձնացնելու ունակությունը,
- կիսագնդերից մեկի գերակայություն (left and rightbrain functioning). երբ գերիշխում է ձախ կիսագունդը, ապա մարդն ունի վերլուծական միտք, մտքերը շարադրում է դեղուկտիվ եղանակով, իսկ աջ կիսագնդի գերակայության ժամանակ մտածելակերպը ինդուկտիվ է¹:

Ըստ այդմ, ամեն մի սովորող ունի միայն իրեն հատուկ ճանաչողական ոճ, որով և պայմանավորվում է ուսումնառության ոճի և ուսումնական ռազմավարությունների ընտրությունը: Ճանաչողական մոտեցման պարագայում առանցքային նշանակություն ունի ուսուցման և ուսումնառության ռազմավարությունների ընտրության հիմնախնդիրը: Այդ համատեքստում կարևոր է հստակեցնել, թե ռազմավարության ինչ սահմանումներ են համարժեքորեն

արտացոլում ուսուցման գործընթացի առանձնահատկությունները:

Ընդհանուր առմամբ, ճանաչողական հաղորդակցական մոտեցումը ձևավորվել է հումանիստականի շրջանակում, որը, ինչպես հայտնի է, նպաստեց անձնակենտրոն, անձնակողմնորոշիչ, անձնուղղորդ մանկավարժական տարբեր տեխնոլոգիաների ներդրմանը: Այսպես, Ք. Ռոջերսը առաջադրեց այն դրույթը, ըստ որի, մարդը նախ և առաջ զգայական էակ է: Ք. Ռոջերսի և նրա համախոհների հայեցակարգերը նպաստեցին հաղորդակցական մոտեցման այն սկզբունքի ձևավորմանը, ըստ որի՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել սովորողների ուսուցման դրական զգայական մթնոլորտի ստեղծման պայմանները և գործոնները:

Ակնհայտ է, որ ուսուցման դրական զգայական մթնոլորտը անհրաժեշտ նախապայման է գիտելիքների արդյունավետ ներմուծման, յուրացման և ամրապնդման համար:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Լեզվական իմացությունը ենթադրում է լեզվի համակարգի, քերականական նյութի տիրապետում: Ուսումնառության տարիներին երեխաներն արդեն գործնականում տիրապետում են լեզվին: Լեզվական իմացությունը նշանակում է տվյալ լեզվի բառապաշարի, լեզվական և դարձվածքային միավորների իմացություն, բառակազմական ձևաբանական, շարահյուսական, ոճական, գրականագիտական գիտելիքների ձեռքբերում, լեզվի քերականության յուրացում, գեղարվեստական տեքստերի վերլուծություն: Ուղղագրական – ուղղախոսական բանիմացությունը ուղղագրական նորմերի համակարգի վերաբերյալ գիտելիքն է, ուղղագրական – ուղղախոսական կանոնների և նորմերի յուրացումը, որն ապահովվում է ուղղագրական գրագիտության բարձր մակարդակը: Լեզվաբանական իրազեկությունը ներառում է լեզվաբանության հիմունքների վերաբերյալ գիտելիքները, լեզվաբանական հասկացությունների յուրացումը, ճիշտ և տեղին գործածությունը: Հաղորդակցական իրազեկությունը ենթադրում է խոսքային գործունեության բոլոր տեսակների, հաղորդակցական մշակույթի տիրապետում: Օտար լեզվի ուսուցման նպատակների այսօրինակ դիտարկումն ուղղված է առաջին հերթին ուսումնական տվյալ բնագավառին ներհատուկ գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների յուրացմանը, հետևաբար չի կարող լիարժեքորեն լուծել կրտսեր դպրոցականների զարգացման և արժեքային համակարգի ձևավորման բոլոր խնդիրները: Կ.Գ.Ուշինսկին, որպես լեզվի ուսուցման առաջնային նպատակ, դիտարկել է երեխայի անձի զարգացումն ու դաստիարակումը, օտար լեզվի նկատմամբ սիրո և հետաքրքրության ձևավորումը, խոսքի մշակույթի զարգացումը, հատկապես օտարի զգացողությունը:

Օտար լեզվի ուսուցման գործընթացում յուրացվում են հետևյալ արժեքները՝

- Գեղագիտական՝ խոսքի գեղեցկության և ներդաշնակության ընկալում, գեղագիտական հույզերի և ապրումների դրսևորում, գեղագիտական ճաշակի ձևավորում,

- Բարոյական՝ մարդկանց և շրջապատող աշխարհի փոխհարաբերությունների, երևույթների ու իրադարձությունների համարժեք ընկալում:

Թեստային աշխատանքը համարվում է իդիալական միջոց դասի նյութը տեղ հասցնելու համար: Այն կարող է բաղկացած լինել մեկ կամ մի քանի առաջադրանքներից, որոնք էլ իրենց հերթին տարբեր հարցերից ու կետերից: Յուրաքանչյուր կետ ըստ էության բացահայտում է տվյալ առաջադրանքը կատարողի ունակություններն ու և տարբերակում աշակերտներին ըստ գիտելիքների և կոմպետենցիայի: Թեսթային ստուգումն ունի մի շարք առավելություններ՝

- հնարավորություն է տալիս ուսուցչին փոքր բաժիններով ստուգել մեծածավալ ուսումնական նյութը,

- արագ գնահատել սովորողների ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանը,

- նվազեցնում է սուբյեկտիվիզմի աստիճանը:

Հաղորդակցման գործունեության տարբեր տեսակներին վերաբերող թեսթերը նպաստում են ընդհանուր խոսքային կոմպետենցիաների զարգացմանը, ընդլայնում՝

- աշակերտի մտահորիզոնը, օգնում՝ հաղորդակցական և հանրամշակութային կոմպետենցիաների ձևավորմանը:

Օտար լեզվի թեստ կազմելիս պետք է հաշվի առնել հետևյալը.

- ընդգրկել խոսքային գործունեության բոլոր տեսակները,
- ներկայացնել յուրաքանչյուր խոսքային գործունեության գնահատման համար, չափման առանձին բնութագրիչներ,
- ապահովել հաղորդակցական ուղղվածություն,
- հիշել, որ քերականությունը միջոց է, ոչ թե նպատակ,
- ընտրել հետաքրքիր, մոտիվացնող, ներգրավող առաջադրանքներ,

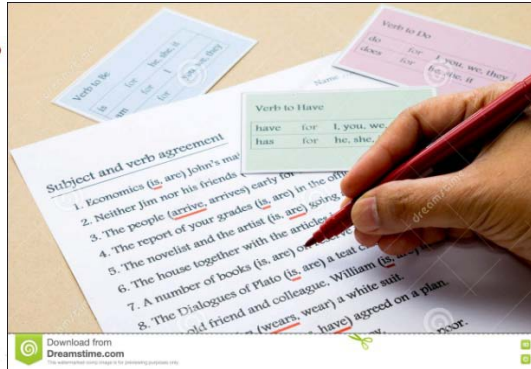

What is wrong in the picture?

In this picture, many things are very, very strange! You do not see these things in normal life. Think of a good book and decide if each sentence is 'OK' or 'wrong'. By the way, you also have to add 's' or 'es' or 'ed' to the verb to finish the sentence correctly.

- OK Wrong
1. A couple _____ (talk) a book.
  2. A teacher _____ (read) a book.
  3. A child _____ (speak) a book.
  4. A boy _____ (think).
  5. There _____ (be) a girl in the reading section.
  6. A girl _____ (speak) to her mother.
  7. A lady _____ (speak) out of a computer.
  8. A man and her son _____ (talk) with.
  9. A girl of her _____ (speak) on the floor in front of the desk.
  10. There _____ (be) some books on the desk.
  11. The _____ (speak) to her mother.
  12. A boy _____ (speak) to her mother.

- ներմուծել երկրագիտական և հանրամշակութային գիտելիքներ,
- օգտագործել տեխնիկական միջոցներ:
- հնարավորություն է տալիս ուսուցչին փոքր չափաբաժիններով ստուգել մեծածավալ ուսումնական նյութը:

<p>Lesson plan by : Դասի պլան Astghik Karapetyan</p>	<p>Grade 9(A) Դասարան 9Ա</p>
<p>Theme/ “ My meals”</p>	<p>Level/մակարդակ: B1 Time:/ժամանակ 45min</p>
<p>Skill in focus:/</p>	<p>Լեզվական կարողություններ Reading / Writing/Speaking/Ընթերցել /գրել/խոսել</p>

<p>Lesson objectives:</p>	<p>Նպատակներ՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նպաստել սովորողների՝ իր սննդակարգի վերաբերյալ առավել ամբողջական գիտելիքներ ստանալուն • Ձևավորել և կարգացնել և ինքնուրույն ձևակերպել քննարկվող թեմայի վերաբերյալ մտքեր արտահայտելու կարողությունները: • Կարողանալ գործածել ուտելիքների անունները բանավոր և գրավոր խոսքում: <p>Չափելի ուսուցման խնդիրներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2-3 նախադասությամբ գրել թեմայի բնութագիրը: • Առանձնացնել և ընդգծել տրված նյութում առկա հիմնական իմաստը: • Կարողանալ 4-5 նախադասությամբ ներկայացնել ընթերցված նյութը:
----------------------------------	--

	<p>Introduction to topic and task</p> <p>Ներածություն/Խթանում</p>	<p>Step1/Քայլ 1 - KWL –ռազմավարություն/KWL strategy</p> <p>Օգտագործելով KWL –ռազմավարությունը՝ ուսուցիչը սովորողներին տալիս է հետևյալ</p>	
--	--	--	--

20 min	Իմաստավորում/Meaning	To prefer – նախընտրել/Tasty– համեղ/Dill–սամիթ/Parsley– մաղադանոս/Basil- ռեհան/Coriander – համեմ/Cereal – շիլա/Mashed potatoes - պյուրե	
-----------	----------------------	---	--

Կշռադատում/	<p>Step 4/Քայլ 4 – Practice/Գործնական աշխատանք/ Նախադասությունների կազմում Սովորողները պետք է ինքնուրույն նախադասություններ կազմեն</p> <p>a. They sell mineral waters in plastic bottles. b. People don't drink canned fruit very often</p> <p>Step.5/Քայլ 5 Անդրադարձ և գնահատում/ Evaluation& Reflection</p> <p>Ուսուցիչը սովորողների առաջարկում է պատասխանել « Ի՞նչ սովորեցի հարցին», որն օգնում է սովորողների մոտ զարգացնել կառուցողական մտեցում և գնահատելու հմտություններ:</p>
-------------	---

	<p style="text-align: center;">Step 6/Քայլ 6/ Տնային աշխատանք</p> <p>Ելնելով այն հանգամանքից, որ սովորողների մեծ մասը տեսողական ուսումնառության ջատագույններ են, ուսուցիչը նրանց հանձնարարում է</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-7 նախադասության սահմաններում ներակայացնել « Իմ սննդակարգը» • Սովորել հետևյալ ասույթները և օգտագործել իրադրություններում: <ol style="list-style-type: none"> 1. After supper mustard 2. First catch your hare than cook him 3. Tastes differ 4. Every cook praises his own broth
--	--

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսօր օտար լեզուների դասավանդումը նպատակաուղղված է սովորողների լեզվահաղորդակցական կոմպետենցիաի զարգացմանը, նրանց՝ լեզվակրթության ընթացքում առկա դժվարությունները ինքնուրույնաբար հաղթահարելու հմտությունների ձևավորմանը: Միաժամանակ, օտար լեզուների ուսուցումը կոչված է էլ ավելի ընդլայնել սովորողների հաղորդակցական մշակույթն ու համագործակցելու կարողությունները, որոնք դյուրացնում են նրանց մուտքը համաշխարհային հանրություն և արդյունավետգործելու հնարավորություններ ընձեռում:

Ներկայումս հաշվի առնելով ժամանակակից մարտահրավերները՝ խնդիր է դրվում՝ բարձրացնել անհատի փորձն ու հմտությունները օտար լեզուն միջմշակութային հաղորդակցության մեջ կիրառելու նպատակով, մյուս կողմից՝ լեզվական կարողությունները կարիք ունեն լրացվելու արժեհամակարգային կոմպետենցիայով՝ երաշխավորելով հաջողակ հաղորդակցություն:

Օտար լեզվի դասավանդման շրջանակներում կարևորվում է անդրադարձը արժեհամակարգի զարգացման անհրաժեշտությանը, քանի որ ներկայումս լեզվակրթության բնագավառը շեշտադրում է աշակերտի՝ բազմալեզու հաղորդակցության ժամանակ ակտիվ սոցիալական դերակատարումը արժեքների փոխանցման նպատակով:

Օտար լեզվի առարկայական ծրագրում արժեքների ձևավորումը հստակորեն շեշտադրված է՝ ընգրկելով համամարդկային, մարդասիրական, մշակութային, գեղագիտական, սոցիալական, էկոլոգիական կարևորագույն արժեքներ: Այսօր աճող սերնդի դաստիարակության գործընթացը իրականանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ժողովրդագրական, ազգային, մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական, տեղեկատվական և այլն: Մեր՝ ուսուցիչներիս դերը շատ մեծ է աշակերտների մեջ ճիշտ արժեհամակարգ ձևավորելու գործում: Քանի որ երեխաները իրենց օրվա ավելի մեծ մասն անցկացնում են ուսումնական հաստատություններում, հրամայական է դառնում, որ ուսուցիչները ստանձնեն իդեալական միջավայր ստեղծելու պատասխանատվությունը:

Արժեհամակարգ ձևավորելուց զատ, յուրաքանչյուր ուսուցչի համար, կարծում եմ աննկարագրելի բերկրանք է տեսնելը՝ իր կատարած աշխատանքի պտուղները գործնականում կիրառված: Սովորողների մեջ

արժեքային համակարգի ձևավորումը առարկայի դասավանդման ընթացքում թեմայով հետազոտական աշխատանքը կատարելուց հետո եկանք հետևյալ եզրահանգումներին:

- ❖ Կրթության հենքը և գլխավոր իմաստը պետք է դառնա արժեհամակարգի ձևավորումը:
- ❖ Արժեքային համակարգը անքակտելիորեն կապված է այնպիսի հասկացությունների հետ, ինչպիսիք են՝ մշակույթը և հասարակությունը: Ե՛վ լեզուն, և՛ մշակույթը մեծ դեր են խաղում աշակերտների անհատականության և արժեհամակարգի ձևավորման մեջ:
- ❖ Առարկաների ճիշտ համագործակցության և միջառարկայական կապերի շնորհիվ է, որ աշակերտների մեջ արժեքները ձևավորվում են ավելի ընդլայնված ու խորը: Հետազոտության արդյունքները ցույց տվեցին նաև, որ արժեքային համակարգի ձևավորման սկզբում մեծ է ծնողների դերը: Երեխաները ընկալում են համամարդկային արժեքները, որոնք փոխանցվում են նրանց, որպես բացարձակ իրողություն: Միջին տարիքում երեխաները ավելի շատ փնտրտութունների մեջ են: Նրանց վրա մեծ է շրջապատի ազդեցությունը: Կրկնօրինակում են իրենց հասակակիցներին, հայտնի մարդկանց, ծնողներին, և այս համատեքստում է, որ կարծես թե արժեքների ծաղկաքաղ է տեղի ունենում նրանց մոտ: Ավագ դասարաններում սովորողների արժեքային համակարգը կախված է շրջապատից, նրանց հուզական ապրումներից, զգացումներից, որն էլ թելադրում է որոշակի արժեհամակարգ:
- ❖ Այսօր օտար լեզուների դասավանդումը նպատակաուղղված է սովորողների լեզվահաղորդակցական կոմպետենցիաի զարգացմանը, նրանց՝ լեզվակրթության ընթացքում առկա դժվարությունները ինքնուրույնաբար հաղթահարելու հմտությունների ձևավորմանը, ինչպես նաև խոսքային կարողությունների զարգացմանը նպատակաուղղված առավել փոխներգործուն մեթոդների ու ռազմավարությունների յուրացմանը: Միաժամանակ, օտար

լեզուների ուսուցումը կոչված է էլ ավելի ընդլայնել սովորողների հաղորդակցական մշակույթն ու համագործակցելու կարողությունները, որոնք նյութացնում են նրանց մուտքը համաշխարհային հանրություն և արդյունավետ գործելու հնարավորություններ ընձեռում:

Ներկայումս հաշվի առնելով ժամանակակից մարտահրավերները՝ խնդիր է դրվում՝ բարձրացնել անհատի փորձն ու հմտությունները օտար լեզուն միջմշակութային հաղորդակցության մեջ կիրառելու նպատակով, մյուս կողմից՝ լեզվական կարողությունները կարիք ունեն լրացվելու արժեհամակարգային կոմպետենցիայով՝ երաշխավորելով հաջողակ հաղորդակցություն:

Ուսումնասիրելով ՀՀ հանրակրթական դպրոցի աշակերտների արժեհամակարգի զարգացման հնարավորությունները անգլերենի ուսուցման գործընթացում ես եկա այն եզրակացության, որ՝

- Օտար լեզվի դասավանդման շրջանակներում կարևորվում է անդրադարձը արժեհամակարգի զարգացման անհրաժեշտությանը, քանի որ ներկայումս լեզվակրթության բնագավառը շեշտադրում է աշակերտի՝ բազմալեզու հաղորդակցության ժամանակ ակտիվ սոցիալական դերակատարումը արժեքների փոխանցման նպատակով:

- Երգերը կարող են ոչ միայն խթանել աշակերտների լեզվական կարողությունների զարգացմանը, այլ նաև պայմանավորված իրենց բնորոշ հոգեբանական ազդեցություններով երգերը կարող են նպաստել արժեքների ուղղակիորեն զարգացմանը, քանի որ յուրաքանչյուր արժեքի ընկալման գործընթաց գուգորդվում է զգացմունքների և ապրումների որոշակի շղթայով, որոնց շնորհիվ անհատը կարողանում է սահմանել տվյալ արժեքների կարևորություն ու դերը իր կյանքում:

- Օտար լեզվի առարկայական ծրագրում արժեքների ձևավորումը հստակորեն շեշտադրված է՝ ընգրկելով համամարդկային, մարդասիրական, մշակութային, գեղագիտական, սոցիալական, էկոլոգիական կարևորագույն արժեքներ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Brown H. Principles of language learning and teaching. Englewood Cliffs, NJ, 1994, Prentice Hall Regents.
2. Bruner J. S., Goodnow J. J. and Austin G. A. A Study of Thinking. Transaction Publishers, 1995.
3. Rogers C. Personal thoughts on Teaching and Learning, MerrillPalmer Quart, 1957, b. V, 3 (Summer)..
4. Երզնկյան Ե. (գլխ. խմբ.), Օտար լեզուները Հայաստանում. Գիտամեթոդական հանդես, ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարություն, Կրթության ազգային ինստիտուտ, 2008-2014թ
5. Աստվածատրյան Մ. Գ., Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկա, «Լույս», Երևան, 1985թ., 389 էջ
<https://funnyenglishforyou.wordpress.com/2014/09/15/2352/>
6. Միջնակարգ կրթության պետական չափորոշիչ
<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=42195>
7. Առարկայական Չափորոշիչներ <https://escs.am/am/news/8621>
8. Գևորգյան Ա. ,Ազգային կրթության դերն ու նշանակությունը սովորողների հայեցի դաստիարակության գործընթացում, Երևան 2002